

Nr 22.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående visst förtydligande av lagen om val till riksdagen.

Uti en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 214, av herr *Näsgård* hemställes, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådant förtydligande av lagen om val till riksdagen, att den omständigheten att innehavare av ordinarie plats å s. k. spaltad valsedel avsagt sig kandidatur icke skall medföra att för denne uppfört efterträdarnamn uteslutes från placering vid röstsammanräkning för utseende av efterträdare till riksdagsman, som avgått före valperiodens utgång; samt att vederbörande utskott måtte uppgöra förslag till erforderliga lagtextändringar».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I 15 § tredje stycket lagen om val till riksdagen stadgas, att varje valsedel må å sedelns vänstra sida upptaga högst två namn utöver det antal riksdagsmän valet avser. Namnen skola uppföras vart för sig i de särskilda rummen och gälla själva riksdagsmannavalet samt, i den mån namnen därvid icke tagas i anspråk, val av efterträdare åt avgången riksdagsman. För efterträdarevalet må dessutom i motsvarande rum å sedelns högra sida uppföras högst två namn för vart och ett av de för själva riksdagsmannavalet upptagna namnen. Upptager rum å sedelns högra sida två namn, skola de förekomma det ena under det andra.

Om förtärandet vid ny röstsammanräkning bestämmes i 21 §:

Där någon, som blivit vald till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald. Blev den avgångne vald för flera partier, skall sammanräkningen ske inom det parti, från vilket plats först tilldelades honom.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den avgångne riksdagsmannen särskilt upptagna efterträdarenamnen, eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den avgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtillfället avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

Ifrågavarande bestämmelser tillkommo år 1921 (prop. nr 353, konstitutionsutskottets utl. nr 49 med därvid fogad reservation, riksdagens skrivelse nr 320). Till grund för lagstiftningen låg proportionalvalsakknigas betänkande den 18 april 1921 del II. I frågan om principerna för ny röstsammanräkning uttalade de sakkunniga (s. 63):

Skulle alltså å en valsedel den mot en föreslagen riksdagsmans namn svarande ersättarerutan icke vara ifylld, tillräknas rösten vid ersättarevalet liksom nu den av de förut till riksdagsmän ej valde, vilkens namn för själva riksdagsmannavalet står främst å sedeln. Samma skulle bli förhållandet, ifall till ersättare för viss riksdagsman utsetts en i motsvarande ersättareruta uppförd person och, efter det denne avsagt sig uppdraget eller eljest avgått, även övriga i vederbörande ersättareruta eventuellt förefintliga namn på liknande sätt förbrukats. Skulle nu den för själva riksdagsmannavalet upptagne, som stode närmast vid ersättarevalet, av någon anledning icke kunna utses till efterträdare, kunde det måhända synas riktigast att, för den händelse den mot hans namn svarande ersättarerutan blivit ifylld, vid uträkningen övergå till denne. Vi hava emellertid föreslagit, att man i stället fortsätter nedåt sedelns vänstra sida, sålunda på samma sätt som nu. Det kan vara ovisst, vilket tillvägagångssätt som mest överensstämmer med valnämndens intentioner; det gäller ju allt fortfarande ersättare icke för bäraren av det sist omnämnda namnet å vänstra sidan utan för den ursprungligen avgångne.

För det tänkbara fall, att, efter uttömmandet av den mot den avgångnes namn svarande ersättarerutan, jämväl namnen å vänstra sidan blivit i och för uträkning av ersättare förbrukade, föreslås, att turen kommer till de återstående ersättarenamnen i den ordning, vari de förekomma å valsedeln.

Vid ny röstsammanräkning den 29 december 1947 för utseende av efterträdare till avgången ledamot av första kammaren tillämpades i Östergötlands län vallagens regler sålunda, att A, som på valsedeln under den först avgångne upptagits som namn för själva riksdagsmannavalet och som ingivit avsägelse före sammanräkningen, betraktades som obefintlig. Det för honom särskilt upptagna efterträdarenamnet på valsedelns högra sida, B, ansågs likaledes obefintligt, varför nästa å ordinarie plats upptagna kandidat, C, utsågs till ledamot av första kammaren. Över länsstyrelsens beslut anfördes besvär, med yrkande att B måtte utses till riksdagsman. Regeringsrätten uttalade i utslag den 9 februari 1948 över besvären att, »enär vid röstsammanräkning för utseende av ny efterträdare åt den, som valts till ledamot av riksdagens första kammare, valsedels röstvärde, om namn för själva riksdagsmannavalet finnes å valsedeln, icke må tillgodoräknas annat efterträdarenamn än sådant, som särskilt upptagits för den först avgångne, och länsstyrelsen förty rätteligen förfarit, lämnar Kungl. Maj:t besvären utan bifall».

I regeringsrättens avgörande har i anslutning till förarbetena till lagen om val till riksdagen fastslagits, att ersättareval alltid avser utseende av efter-

trädare till den ursprungligen valde riksdagsmannen. Det är alltså till skillnad mot vad motionären antagit utan betydelse om i tur stående efterträdare, vilken upptagits såsom namn för själva riksdagsmannavalet, ingivit avsägelse före ny röstsammanräkning eller ej. I det i motionen angivna fallet kunde de å valsedeln upptagna personliga suppleanterna med undantag för den ursprungligen valde riksdagsmannens komma i fråga först sedan de för själva riksdagsmannavalet upptagna namnen förbrukats. Den av motionären förordade ordningen skulle enligt utskottets uppfattning ingalunda bättre tillgodose valmännens intentioner än nu gällande regler. Härtill kommer, att regeringsrättens utslag undanröjt den tvekan rörande bestämmelsernas tolkning som tidigare kunnat råda. Utskottet avstyrker därför en lagändring i motionens syfte och hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 maj 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Karl August Johanson, Herlitz, Elmgren, Björck*, Mattsson, Lindén*, Hällgren*, Bror Nilsson och Thun; samt

från a n d r a kammaren: herrar Hallén, Nolin*, Norén*, Kyling, Spångberg, Dickson*, Hansson i Skediga*, fru Svedberg* och herr Larsson i Stockholm.

* Ej närvarande vid justeringen.